

۲۴/۱۱/۲۰۲۰

احسان لمر

معرفی «خانم مهر نگار طرزی» در قاموس کبیر افغانستان

قاموس کبیر افغانستان، در کنار شرح و تسجیل لغات، مجمع اللغات، تاریخ، جغرافیه، اقتصاد و بسی مسائل دیگر مربوط افغانستان می پردازد، نخبگان، مشاهیر، شخصیت‌های فرهنگی، خدمتگزار افغانستان را تحت کتگوری که مناسب خدمات آنها باشد مانند «نخبگان، مشاهیر، نویسندگان، هنرمندان و خدمتگزاران ملی» باشد تسجیل و آنلاین می سازد. پورتال افغان جرمن آنلاین و قاموس کبیر افغانستان هر دو مسوولیت خود می داند که بدون ارتباطات شخصی، تبعیضی و کینه های شخصی، شخصیت های مهم را برای مردم معرفی کند.

در سال (1291 شمسی - 1912م) در خانواده نهایت روشن ضمیر معارف و علم پرور فقیر محمد خان سلیمان خیل از زمینداران و مردمان صاحب رسوخ چهارآساب کابل دختری بنام مهر نگار متولد شد.

از ازدواج ایشان دو پسر بنام های محمد حسن و محمد اکرم که تحصیلات متداول وقت را به پایان رسانیده بودند و همین یک دختر باقی مانده بود. فقیر محمد خان شب هنگام در باغ منزل شان بقتل رسید و دارائی شان غارت شد.

محمد اکرم خان که از فارغ تحصیلان مکتب حبیبیه وقت بود در تربیه و تحصیل خواهرش نقش مهم داشت. او در عهد امانیه از پست معلمی به مدیریت دارالمعلمین و در اخیر مدیر مامورین نظارت معارف (وزارت معارف وقت) بوده وی از همکاران و هوا خواهان نهضت امانیه به شمار می رفت. در سال 1930 در اثر مریضی به عمر 35 سالگی وفات نمود.

خانم مهرنگار تعلیمات مروجہ نسوان در اولین دسته مکتب مستورات دوره امانیه به پایان رسانید. مرحومه یکی از پیشتازان نهضت نسوان کشور بودند. دکتور ننگیالی طرزی {دپلومات برارنده کشور} می نویسد:

«مادر ما با دو هم صنف خود در جرگه گردیز بعد از سرکوبی شورش ملای لنگ ۱۹۲۴ در حضور داشت غازی امان الله خان شرکت و به پرسش های ملا های شورشی جواب می دادند که مورد ستایش ان شاه مترقی و معارف پرور قرار گرفتند».

دخت ادیب و فرزانه شان هما صدیق طرزی می نویسد که:

«شورش ملای لنگ آغاز مبارزه ای تاریخی دختران ...»

.... ایشان از جمله نخستین زنان مبارزی بود که نخستین مبارزه ای شان را در نو جوانی در سال (1303 خورشیدی مطابق ۱۹۲۴ میلادی) جهت دفاع از تحصیل و تعلیم و تربیت دختران در زمان اعلیحضرت امان الله خان با شرکت مثبت در شورش ملای لنگ در منطقه ای جنوبی آغاز نمود. این شورش که با تحریک روحانیون مزدور انگلیس دامن گیر نهضت آزادی زن شده بود، اعلیحضرت امان الله خان را عامل اجرای کفر و ضد اسلام می دانستند. و حضور این پادشاه مترقی خواه را در تعلیم و تربیت فرزندان کشور تهدید بزرگی برای رسیدن به اهداف شوم خود می دیدند

شاه چند تن از شاگردان ممتاز مکتب دخترانه را با سرپرستی مدیره ای مکتب نسوان که مرحومه بلقیس طرزی عمه من

Fehler! Unbekannter Name für Dokument-Eigenschaft.

به صفحه قاموس کبیر افغانستان خوش آمدید

تیم بنیان گذار این قاموس آرزو دارد، داشته های این گنجینه که نمایانگر اصالت افغانستان باستان است شما را تا حد لازم مدد رساند

و عده ای دیگر با خود به جنوبی برد تا ملاً های مزدور انگلیس آنها را مورد امتحان و آزمایش قرار دهد ند تا ثابت شود که شاه جلو گیری از تعلیم دینی را نه نموده بلکه فراتر از تعلیم دینی دختران را به آموزش علوم دیگر واداشته که بسیار مفید اند. این ماجرا سر آغازی بود برای آزاد منشی مادرم و فعالیت های پی در پی ایشان در راستای آزادی زن و تشویق دخترانش در این راه. مادر مرحومه ام که در داستان نویسی و قصه پردازی مهارت خاصی داشت با زبان شیرین خودش در مورد این سفر پر ماجرا و رفتن به جرگه گردیز را چنین بیان می نمود:

وقتی از کابل بسوی گردیز به راه افتادیم شب را در نیمه ای راه بسر بردیم. چون سن و سال مان کم بود یکی از دختران (اسم شان را فراموش کرده ام) از ترس شب تب نمود که فردا او را به کابل بر گردانند. ولی ما به سفر خود ادامه دادیم و بلاخره به گردیز رسیدیم. منظره ای وحشتناک آن روز پر ماجرا و تاریخی را هیچ گاه نمی توانم از یاد ببرم.... وقتی

به جنوبی رسیدیم ، در دشت بزرگی مردان سیاه پوش در حالی که زنجیر ها را بر گردن آویخته بودند با مو های دراز و چشمان رنگ قرمز کشیده که هم چون خون می نمود در کنار هم نشسته بودند و می گفتند که اگر شاه جواب شان را ندهد خود را با زنجیر حلق آویز خواهند نمود. این منظره ای دهشت آور مو را در بدن سیخ می نمود... در کناری تحیری بود برای شاه و همراهان شان که ما هم با آنها بودیم . در آن جا ملاحی بود که از طرف این مزدوران مامور سوال و جواب از ما دختران بود. و قیافه ای او شبیه افغان های دیگر نبود و من نخست فکر کردم که خارجی است ، وقتی نوبت به من رسید ؛ چون هم در قران و علوم دینی مهارت خاصی داشتم و به هر دو زبان فارسی و پشتو مسلط بودم و روحیه ای نترسی داشتم ، در برابر ملاً ایستادم . او با هر دو زبان از من سوال می کرد و من که بیشتر قران را حفظ بودم تمامی جواب ها را با صراحت خاصی می دادم در حدی که دگر سوالی برای ملاً باقی نمانده بود تا از من بپرسد. ملا سکوت کرد و من پرسیدم که آیا سوال دیگری دارید گفت خیر. با دلیری خاصی به ملا گفتم: شما مرا بی نهایت سوال پیچ نمودید ، آیا اجازه دارم سوالی از شما بکنم ؟ ملاً مجبور شد که جواب مثبت بدهد . من گفتم که در مکتب به ما فقط دین و قران را یاد نمی دهند بلکه تعلیم مفید دیگری هم به ما یاد می دهند . لطفاً به من بگویید که در همین منطقه ای که ما هستیم شمال ما کجاست ، جنوب ما کجاست و در شرق و غرب ما کدام مناطق قرار دارند. ملا جوابی نداشت . سری تکان داد و گفت این هم از کار های امان الله است که به دختران این چیز های بیهوده را یاد میدهد.

با مطالعه این سطور باید به این نکته توجه نمود که سطح سواد و دانش علوم متداوله بشمول علوم دینی در آن عهد تا چه پیمانته بلند و عالی بود که یک دختر 12 ساله همراه با هیت عالی رتبه دولتی به مقابله با جهل می رود و در برابر ملا تحریک شده و جاهل به مناظره می ایستد و سر انجام او را ور شکست می نماید.

در سال (1307 شمسی - 1929 م) خانم مهر نگار با محمد صدیق خان طرزی پسر محمد زمان خان (خازن الکتب) ازدواج نمودند. فرزندان شان عبارت اند از:

Fehler! Unbekannter Name für Dokument-Eigenschaft.

د پانو شمیره: له 2 تر 5

افغان جرمن آنلاین په درنښت تاسو همکارۍ ته رابولي. په دغه پته له مور سره اړیکه ټینگه کړئ maqalat@afghan-german.de

یادونه: دلیکني د لیکنيزي بني پازوالي د لیکوال په غاړه ده ، هيله من يو خپله لیکنه له رالیولو مخکي په خیر و لولئ

- خانم حفیظه ابوی دارای تحصیلات عالی معلمه تا سر معلمه در معارف
- روح الله طرزی دیپلمات وزارت خارجه

- دکتر زمریالی طرزی استاد باستان شناسی پوهنتون کابل و ستراسبورگ فرانسه
(در ساحه آی خانم و بامیان حفریات زیاد داشتند)

محمد داوود خان صدراعظم در (اول سنبله 1337 شمسی 23 اگست 1958 میلادی) از دختران خانواده سلطنتی و ارکان بلند پایه دولتی خواست تا بدون چادری در مراسم گرامی داشت از جشن استقلال حضور یابند، که خانم مهر نگار با شوهر شان هم در این جمله بودند.

- دکتر ننگیالی طرزی سفیر و دیپلمات برارنده کشور گرد آورنده و ناشر کلیات دیوان غلام محمد خان طرزی) و همچنان (دیوان محمد امین عندلیب طرزی) (این جوان نامراد پسر غلام محمد خان که در عمر 18 سالگی وفات نموده بود).

- خانم لیلی طرزی

- خانم هما طرزی شاعره و قلم بدست نستوه کشور می باشند.

خانم مهرنگار طرزی بعد از سرکوب نهضت امانیه با توجه عمیق متوجه تحصیلات عالی و تربیت فرزندان سالم به جامعه بودند، که نتیجه آن همه زحمات شان را در بالا ملاحظه فرمودید. دکتر ننگیالی طرزی نوشتند:

«خاطر دارم قبل از حرکت جانب فرانسه جهت تحصیل من را به آغوش گرفت گفت هر زمانی که دیپلومت را بدست آوردی زنده بودم برایم بیابور و اگر مرده بودم به مزارم بیا خبر خوشش را با دعا نصیب کن. متأسفانه سال قبل از ختم دوره تحصیلم جهان فانی را لیبیک گفت. و من با ختم موقفانه دوکتورا نظر به وصیت شان قبل از عودت به وطن به آرامگاهش در بغداد (جوار زیارت امام اعظم ابوحنیفه) رفته دعا و ریاضت شان نمودم.»

از سجایای برارنده خانم طرزی نه تنها مردم داری بود بلکه در امور خیریه و کمک به مستمندان چه شخصی و چه از طریق موسسه نسوان فعالانه و رضا کارانه سهم می گرفت. خانم هما طرزی می نویسد:

«ایشان زن مردم دار و اهل ادب و هنر بود. در مردم داری و انسانیت شهره شهر کابل بود از شاه تا گدا با او دوست و هم راز بودند. مثل پدر شان احترام زیادی به تنگ دستان و بیبویان می گذاشت و فرزندان شان را هم همیشه در این راستا تشویق می نمودند. بعد از فوت شان تازه از کمک های مالی که به مردم و اقوام می نمودند آگاه شدیم.»

کسانی بودند که در پی ازدواج و تشکیل خانواده بودند ولی از نظر مالی توان مخارج عروسی و غیره را نداشتند. مادرم با کمال مهر و محبت این تدارکات و مصارف را عهده دار شده و بدون این که کسی از این قضایا با خبر شود عروسی و یا شیرینی خوری آنها را راه می انداخت.

یکی از بازرگانان هندو باور، به ما گفت که روزگاری اوضای مالی اش در حد ورشکستگی رسیده بود و وقتی مادرم از این داستان با خبر شدند مقدار پولی به او دادند تا ورشکسته نه شود ولی در بدل از مغازه ایشان خرید می نمود.

خدمتگاران برایش حکم فرزند را داشت و آنها را به آموختن هنر و یا فنی تشویق می نمود. بین خودش و خدمتگاران هیچ گاه فرقی نمی گذاشت و آنها را فرزند خطاب میکرد.

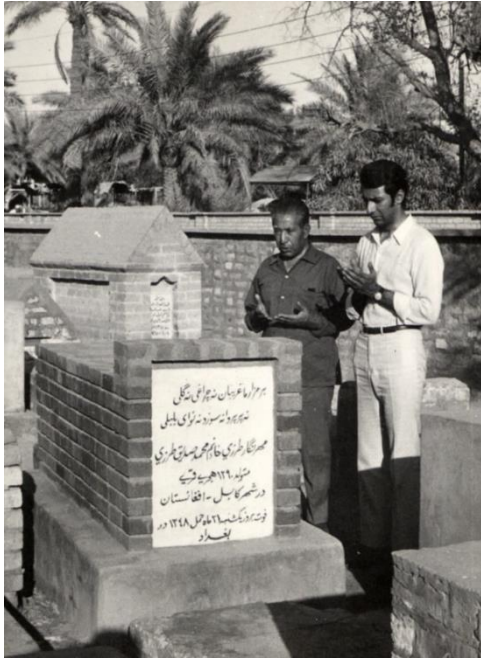
Fehler! Unbekannter Name für Dokument-Eigenschaft.

د پانو شمیره: له 3 تر 5

افغان جرمن آنلاین په درنښت تاسو همکارۍ ته رابولي. په دغه پته له مور سره اړیکه ټینگه کړئ maqalat@afghan-german.de

یادونه: دلپیکني د لیکنيزي بني پازوالي د لیکوال په غاړه ده، هیله من یو خپله لیکنه له الیرلو مخکي په خیر و لولی

ایشان قلم رسا و بیان شیوایی داشت، عشق زیادی به ادبیات و شعر داشت. زیبا می نوشت و باریکی های ادبی را در مراودات روزانه بکار می بست، و به همین دلیل مرا همیشه در سرودن شعر تشویق می نمود و می گفت زن باید احساساتش را به رشته قلم بیاورد و از کسی نترسد.

بیش از حد به مد و زیبایی دسترس و حاکمیت داشت. آرایش مو و خیاطی را جز هنر های اصلی برای دخترانش می دید. وقتی من در نیویورک ۱۳ سال طراحی لباس نمودم از خیرات سر آن بزرگوار است.

به هنر مندان احترام زیادی داشت و هر چند وقت از آنها در منزل پذیرایی می نمود و رابطه خاصی با این بزرگواران مثل استاد شیدا و استاد یعقوب قاسمی داشت.

شماره سوم مجله میرمن جوزا 1345

در دوران انتخابات شورا از ایشان دعوت شد که خود را برای مجلس شورا کاندید کند ایشان این دعوت را رد نمود تا به تربیت فرزندانش رسیدگی کامل نماید».

وی در سال 1343 شمسی به حج بیت الله پرداختند. در جریان دیدار پسر شان که کارمند سفارت افغانستان در بغداد بود در (31 حمل 1348 - 20 اپریل 1969م) به عمر 57 سالگی وفات نموده و در همان جا جوار زیارت حضرت امام اعظم (رحمته الله علیه) دفن شدند. بعد از گذشت این همه سال هنوز مردم برای شان دعا مغفرت می کنند و یادش را گرمی می دارند و باید چنین نخبه ها را جاودانه سازیم و راه شان را ادامه دهیم.

خانم هما صدیق طرزی در وفات مادر شان سروده اند:

مرگ مادر

فغان که مرگ تو روز خوشم سیه کرده ست
گل جوانی من پر پر و تبه کرده ست

محمد صدیق خان طرزی با دکتور ننگیالی طرزی بر مزار خانم مهرنگار

خراب گشت و بهم ریخت کاخ امیدم
که غم به کلبه ی دل همچو سیل ره کرده ست
چه گویمت که ز مرگ تو بر سرم چه گذشت؟
ببین، که دخترت اکنون اسیر ماتم شد
ز آه سینه ی پرسوز، شام شد سحرم
که درد و زخم دلم بی دوا، مرهم شد چه بود مادر من؟ رونق جوانی من
نوازش و سخنش، عشق و کامرانی من
عتاب او شرر خارهای بلهوسی
نگاه او گل باغ غم نهانی من

Fehler! Unbekannter Name für Dokument-Eigenschaft.

د پانو شمیره: له 4 تر 5

افغان جرمن آنلاين په درنښت تاسو همکارۍ ته رابولي. په دغه پته له مور سره اړیکه ټينگه کړئ maqalat@afghan-german.de

یادونه: دلپکني د ليکنيزې بني پازوالي د ليکوال په غاړه ده، هيله من يو خپله ليکنه له راليرلو مخکي په خير و لولئ

ولی گذشت دریغا، و پر ز اشک گذشت
 براه تیره ی غم چشم انتظار مرا
 ز مرگ خویش شکست او پر "هما"یش را
 به باد حادثه بسپرد اختیار مرا

(۲۰ ثور ۱۳۴۸ کابل ، برنده جایزه اول ادبی در پوهنتون کابل)

قاموس کبير افغانستان

مختصات افغانستان				
اسم یا کلمه	تصویر	بیوگرافی مختصر	معلومات مکملتر	نوع محتوا
مهر نگار طرزی		<p>در سال (1291 شمسی - 1912م) در خانواده نهایت روشن ضمیر معارف و علم پرور فقیر محمد خان سلیمان خیل از زمینداران و مردمان صاحب رسوخ چهارآساب کابل متولد شد.</p> <p>تعلیمات مروجہ نسوان در اولین دستہ مکتب مستورات دورہ امانیہ بہ پایان رسانید. مرحومہ یکی از پیشتازان نہضت نسوان کشور بودند.</p> <p>ایشان از جملہ نخستین زنان مبارزی بود کہ نخستین مبارزہ ای شان را در نو جوانی در سال (1303 خورشیدی مطابق ۱۹۲۴ میلادی) جهت دفاع از تحصیل و تعلیم و تربیت دختران در زمان اعلیحضرت امان اللہ خان با شرکت مثبت در شورش ملای لنگ در منطقہ ای جنوبی آغاز نمود.</p> <p>در سال (1307 شمسی - 1929 م) خانم مهر نگار با محمد صدیق خان طرزی پسر محمد زمان خان (خازن الکتب) ازدواج نمودند. و شش فرزند داشتند.</p> <p>خانم مهر نگار بعد از نہضت امانیہ با دولت های بعدی کار نکرد مصروف تربیہ اولاد های شان بودند کہ تحصیلات عالی و فوق لیسانس داشتند.</p> <p>در (31 حمل 1348 - 20 اپریل 1969م) بہ صر 57 سالگی وفات نمودہ</p>	<p>خانم مهر نگار طرزی</p>	<p>نخبگان، مشاہیر</p>

Fehler! Unbekannter Name für Dokument-Eigenschaft.

د پانو شمیرہ: له 5 تر 5

افغان جرمن آنلاين په درنښت تاسو همکارۍ ته رابولي. په دغه پټه له مور سره اړیکه ټینگه کړئ maqalat@afghan-german.de
 یادونه: دلیکني د لیکنيزې بني پازوالي د لیکوال په غاړه ده ، هيله من يو خپله لیکنه له رالیرولو مخکي په خیر و لولئ